

Friezen, Vikingen en de Noordzee

De oude Friezen gingen meer om met de Vikingen dan tot dusverre gedacht. Dat is de boodschap van de recent gepromoveerde Nelleke IJssennagger.

MELLE VELTMAN

Op de kast staat een Vikingfiguur en op de schrijftafel ligt nog een stapel papier. Maar de 98 geleende boeken zijn weer terug bij de biebel. Het opruimen van haar kantoor bij de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) kan beginnen.

Op de zolder van de Oude Boteringstraat 23 heeft Nelleke IJssennagger heel wat uren doorgebracht met haar proefschrift. Haar belangrijkste boodschap: het oude Frisia was meer met de Vikingwereld verbonden dan we tot nu toe dachten. Ook nadat de Friezen waren ingelijfd door het christelijke en continentale Frankische Rijk, bleef hun cultuur sterk verweven met die van andere gebieden rond de Noordzee.

Waar het schrijven aan een proefschrift voor velen een beproeving is van eenzaamheid en afzondering, viel dat bij IJssennagger naar eigen zeggen mee. Niet alleen struinde ze regelmatig door depots op zoek naar oude sieraden en onderhield ze contacten met deskundigen. Ze werkte ook in deeltijd als conservator bij het Fries Museum en ze gaf een semester les aan de RUG.

Bovendien presenteert ze deze maand nog een boek, *Frisians and their North Sea Neighbours*. Ze redigeerde het samen met John Hines, een Britse professor aan de universiteit van Cardiff. De bundel omvat teksten van verschillende auteurs over de culturele uitwisseling rond de Noordzee, deze keer juist in de tijd van vóór de Vikingen.

„Het is eigenlijk langzaam bij elkaar gekomen”, vertelt IJssennagger. Van jongs af aan wilde ze al iets doen met geschiedenis en archeologie, maar haar voorliefde voor de Vikingen groeide pas later. Na haar

Nelleke IJssennagger in haar kantoor in Groningen. Hier schreef ze haar proefschrift over het contact tussen de Friezen en de Vikingen. FOTO LC

middelbareschooltijd in Hengelo bracht ze een tussenjaar door in Noorwegen. Daar raakte ze in de greep van de oude Scandinavische verhalen. „In de oude saga's zit ontzettend veel humor. Het is soms bijna slapstick.”

Zodoende begon IJssennagger in 2005 aan de opleiding Scandinavische talen en culturen in Groningen. Daar verdiepte ze zich in wat ze de Noordzeewereld noemt: de vroegere culturele uitwisseling tussen Scandinavië, Groot-Brittannië en de Nederlandse kuststreken. „Wij denken tegenwoordig vanuit het land, vanuit de nationale grenzen, maar die zijn vrij recent. Als je de verhalen leest van toen, dan ging alles juist over zee. De Noordzee speelde daarbij een grote rol.”

Ze merkte op dat de Vikingtijd (pakweg 800 tot 1050 na Christus) een groot studiegebied is in Engeland, veel groter dan in Nederland. „Maar we weten dat de Vikingen ook

In de oude saga's zit veel humor. Het is soms bijna slapstick'

hier zijn geweest. Op een gegeven moment vroeg ik me af: hoe zat het hier?” Zo kwam ze terecht bij de oude Friezen. „In sommige saga's gingen de Vikingen naar Frisia. Er zijn zelfs beschrijvingen van het landschap en hoe de Friezen over de slootjes sprongen.”

„Andersom kom je de Vikingen ook tegen in de Friese bronnen. Daar worden ze neergezet als vijand”, vertelt IJssennagger. De laatste jaren is dat vijandbeeld bijgesteld. Natuurlijk, de rooftochten hebben bestaan. Maar veel verhalen over de heidense Vikingen zijn pas later in christelijke tijden opgetekend, en dus gekleurd.

In werkelijkheid waren de banden tussen de Friezen en de Vikingen veelzijdiger, betoogt ze.

IJssennagger haalt als voorbeeld een bepaling aan uit een oude Friese wettekst. „Daar staat: iemand die onder dwang is meegenomen door de Vikingen, is onschuldig. Maar dat kan dus ook betekenen dat er mensen waren die niet onder dwang meegingen. Dit lijkt te worden bevestigd door Angelsaksische bronnen. Die spreken over Vikingaanvalen door zowel Denen als Friezen.”

Naast stapels literatuur, baseerde IJssennagger haar proefschrift op eigen onderzoek naar metaalvondsten. Ze toonde aan dat bepaalde sieraden, vaak schijffibula's gevonden langs de Nederlandse kuststreken, duidelijke verwantschappen tonen met de reeds erkende Vikingvondsten.

Soms is bekend dat de sieraden elders in Vikinggebied zijn gemaakt, maar vaak is de herkomst onbekend.

„De clou is: eigenlijk maakt dat voor het proefschrift ook niet uit. Ik heb nieuwe stippen op de kaart gezet. Het is nog steeds maar een handjevol, maar eerst was het niets. Door de puntjes met elkaar te verbinden, krijg je duidelijk het beeld dat er een samenhang is. Er is een gedeelde beeldtaal, een overlap tussen twee werelden.”

Als haar kantoorspullen straks zijn ingepakt, verlaat ze niet alleen de universiteit. Ook de Noordzeewereld laat ze even achter zich. Per januari vertrekt IJssennagger naar Cornwall in Engeland. Daar gaat ze aan de slag als curator bij de National Trust, een organisatie die een hoop monumenten beheert.

Maar helemaal loslaten doet IJssennagger haar onderzoek niet. Wel vindt ze dat het nu ook aan anderen is om stipjes op de kaart te zetten. „Hoe eerder mijn proefschrift achterhaald is, hoe beter. Het onderzoek moet altijd doorgaan.”